Summary. *The paper presents major categories and concepts that outline semantic aspects while exploring the issue of pupils' agency in the context of pedagogical discourse in the twentieth century. The author has identified content characteristics and areas of research into the agent position of the personality in the educational process as a historical and pedagogical phenomenon. The paper reveals the logic of pedagogical research in perceptions of pupils' agency.*

Keywords*:* ***agency of the personality of the pupil, idea development, pedagogical discourse, terminal and instrumental research methodology***

УДК 37.091.212.015.31(045)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ГОЛОВНОГО КОНСИҐНАТОРА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Л.М. КОРОЛЬОВА, здобувач КП «ЗОІППО» м. Запоріжжя, вчитель-методист Запорізького класичного ліцею

Анотація. *У статті розглянуто основні наукові погляди та підходи до процесу моделювання та побудови моделі формування креативних здібностей молодших школярів. Авторка звертає увагу на те, що дидактичний зміст моделі визначається в тому, що він дає можливість виділити важливі та актуальні завдання навчального процесу, з'ясувати, визначити й науково пояснити умови імовірного зближення між очікуваними та бажаними змінами об'єкта, який досліджується. При розробці моделей увага акцентується не на виділення блоків, а на встановлення головних зв'язків між ними. У науковій роботі вибір моделювання як методу пояснюється тим, що модель допомагає зрозуміти характер залежності між структурними елементами феномену, що досліджується, синтезувати й виявити особливості процесу формування креативних здібностей молодших школярів. Автор пояснює те, що практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні визначається в основному її адекватністю вимірюваним сторонам об'єкта, а також тим, наскільки правильно враховані на етапах побудови моделі основні принципи моделювання (наочність, визначеність, об'єктивність), які в багатьох випадках визначають як можливості й тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні.*

Ключові слова: метод моделювання, модель, мета процесу моделювання, мотив, мотивація молодшого школяра, креативні здібності молодших школярів, практична значущість моделі, модель формування

Постановка проблеми у загальному вигляді. Під час проведення констатувального етапу експерименту зафіксовано інформацію, яка виявила, що навчально-педагогічний процес у масовій школі не забезпечує повною мірою сучасні потреби суспільства у формуванні креативних здібностей молодших школярів.

© Л. М. Корольова, 2016

Виконане дослідження сформованості креативних здібностей молодших школярів дало змогу визначити основні вимоги до процесу навчання й дидактичних умов, в яких можливе його здійснення, що й було покладено в основу моделі формування креативних здібностей молодших школярів.

У нашому дослідженні модель необхідна для того, щоб з'ясувати, яким чином створений дослідний об'єкт, яка його структура, основні завдання, закони й властивості формування і взаємодії з навколишнім світом; навчитися формувати об'єкт або процес і визначити найкращі способи формування при заданих умовах, цілях і критеріях; прогнозувати прямі і косвені наслідки реалізації заданих способів і форм впливу на об'єкт [6, с.12].

Формулювання мети статті. У статті представлені основні наукові погляди та підходи до процесу моделювання та побудови моделі формування креативних здібностей молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. На думку Є. О. Лодатко, побудувати модель – це провести матеріальне або уявне імітування реальної системи шляхом створення спеціальних аналогів, в яких відтворюються принципи утворення та функціонування цієї системи. Модель в експерименті виконує подвійну роль: вона водночас і об'єкт вивчення (оскільки заміщає інший, подібний їй об'єкт), і експериментальний засіб (оскільки є засобом пізнання цього об'єкта). Модель використовується для отримання таких даних про оригінал, який важко або неможливо отримати шляхом безпосереднього дослідження оригіналу [3, с. 107].

Гносеологічний аналіз будь-якого виду і типу моделювання повинен починатися зі тлумачення точного значення терміну «модель». Дослідження гносеологічного значення моделювання буде успішним лише тоді, якщо з самого початку встановити зміст понять «моделі» та «моделювання», якими прийнято користуватися в педагогічних дослідженнях.

У зв'язку з тим, що тлумачення поняття «моделі» нерідко зустрічається у поясненнях цього терміну фахівцями різних профілів доцільно проаналізувати і виявити сутність понять і термінів, що обумовлюють процес формування креативних здібностей молодших школярів.

У загальноприйнятому тлумаченні модель – це «схема для пояснення якогось предмета, явища або процесу в природі та суспільстві» [9, с. 168]. Поняття "модель" багатозначне: зразковий примірник; тип, марка, зразок конструкції; умовний образ, аналог певного об'єкта, процесу чи явища; символічне зображення структури; стандарт для вимірювання; взірець для наслідування (у психології). Для проектування модель – 1) певне відображення, образ реального об'єкта; 2) прототип, форма для створення багатьох реальних об'єктів. Модель (від франц. modele, від лат. modulus – міра, зразок) – будь-який образ, аналог (уявний чи умовний), зображення, опис, схема, графік, план, карта тощо будь-якого об'єкта, процесу або явища [5, с. 399].

Отже, модель характеризується тим, що «складається з ідеальних утворень (уявлень, думок); відображає найбільш принциповий підхід; має високий рівень узагальнення, абстрактності; орієнтована на виявлення закономірностей та принципів життєдіяльності; має, як правило, змістовне наукове обґрунтування; спеціально утворена способом думки, а не стихійного досвіду; структурована, всебічно прорахована, проаналізована» [5, с. 399-400].

Дидактичний зміст моделі визначається в тому, що він дає можливість виділити важливі та актуальні завдання навчального процесу, з'ясувати, визначити й науково пояснити умови імовірного зближення між очікуваними та ба-

жаними змінами об’єкта, який досліджується. При розробці моделей увага акцентується не на виділення блоків, а на встановлення головних зв’язків між ними.

Спираємося на твердження Є.М. Павлютенкова стосовно моделювання як найбільш поширеного шляху пізнання дійсності, що дозволяє різко скорочувати витрати праці й часу на дослідну діяльність. Автор визначає застосування моделі як системи, наголошуючи, що вона: 1) чітко визначає структуроутворювальні компоненти; 2) схематично й точно подає зв’язки між компонентами; 3) генерує питання й стає інструментом для порівняльного вивчення різних галузей явища, процесу. Науковець доводить, що «процес моделювання – це відтворення характеристик одного об’єкта на іншому, спеціально створеному для їх вивчення» [6, с. 2].

Вибір моделювання як методу пояснюється тим, що модель допомагає зрозуміти характер залежності між структурними елементами феномену, що досліджується, синтезувати й виявити особливості процесу формування креативних здібностей молодших школярів. Для нас важливими є результати досліджень В.О. Штоффа, який дійшов висновку, що модель – уявно наведена або матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об’єкт дослідження й здатна замінити його так, що її вивчення дасть нову інформацію про цей об’єкт [9, с. 19]. Науковець відзначив, що така система дає змогу чітко визначати структуроутворювальні компоненти, розглядати й порівнювати зв’язки між ними, оптимізувати ідеї, уточнювати питання щодо об’єкта дослідження. Він виокремив три умови, за дотримання яких модель виконуватиме свої функції: відображення або уточнення аналогії (між моделлю й оригіналом є відношення схожості, форма якого прозоро виражена й точно зафіксована); репрезентації (модель у процесі наукового пізнання є замінником об’єкта, що вивчається); екстраполяції (вивчення моделі дозволяє одержувати інформацію про оригінал) [10, с. 87].

Практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні визначається в основному її адекватністю вимірюваним сторонам об’єкта, а також тим, наскільки правильно враховані на етапах побудови моделі основні принципи моделювання (наочність, визначеність, об’єктивність), які в багатьох випадках визначають як можливості й тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні. Тому створення моделі розпочали з визначення цілей й керувалися думкою В. Я. Ястребової про те, що «цілі повинні формулюватися не як ідеї, а як бажані зміни результатів освіти» [11, с. 111].

Мета – це усвідомлене, виражене в словах передбачення майбутнього результату діяльності. Під метою також розуміють і формальний опис кінцевого стану, що задається будь-якою системою. У педагогічній літературі зустрічаються різні визначення цілей. Виходячи з тлумачення змісту поняття, мета – це елемент процесу; системоутворюючий фактор; етап управлінської діяльності (самоврядування) особистості ;це критерії ефективності системи, процесу і управлення в цілому;мета – те, до чого прагне особистість і в цілому будь-яка установа.

Зауважимо, що в сучасній науці існує декілька підходів до цілепокладання. Більшість дослідників звертають увагу на необхідності впровадження технології операційного визначення цілей. Серед основних характеристик такого цілепокладання виділимо такі: 1) конкретизація (можливість порівняти очікуваний результат з фактично отриманим); 2) спрямування основної мети на суб’єкт навчання; 3) у зв’язку з попереднім твердженням виникає необхідність

змоделювати підсумкові результати тих, хто навчається, і схарактеризувати способи їх визначення та вимірювання.

Наприклад, Ш. А. Амонашвілі звертає увагу на те, що надзвичайно важко виміряти вихованість, чесність, духовність, творчість тощо: «…чим важливішою є характеристика освітнього процесу, тим менше вона вимірюється, … тому це орієнтує … працювати на досягнення, які вимірюються, залишаючи поза увагою більш важливе, що вимірюванню не піддається» [1, с. 39-42].

Звертаємо увагу на те, що під час формування креативних здібностей молодших школярів вагома роль належить формуванню мотиваційної спрямованості особистості молодшого школяра до креативності. З погляду на те, що базу мотиваційної спрямованості складають мотиви, дії, що активізуються у певних ситуаціях [4, с. 134–141], саме тому у подальшому дослідженні ми звернемо увагу на розкриття сутності мотивації.

Важливою вважаємо гіпотезу дослідників проте, що структура мотиваційної сфери не є стабільною, нерухливою, а формується, змінюється під час життєдіяльності, об'єднуючи при цьому мотиваційні складові особистості, її цінності, потреби, бажання та прагнення.

Вагомим у цьому ствердженні є дослідження структури мотивації Б. І. Додоновим та її чотирьох компонентів структури: задоволення від самої діяльності, значущості для особистості результату, «мотивуючої» сили винагороди за діяльність[2, с. 148].

Науковець Н. Ф. Тализіна, зазначає «мотив спонукає людину ставити і досягати різні цілі, виконувати відповідні дії. Мотив має змогу дати відповідь на запитання: чому ми виконуємо ті чи інші дії, чому ми здійснюємо ті чи інші вчинки» [7, с. 67].

Для молодшого шкільного віку головною діяльністю є навчання. Навчальна діяльність вимагає від учнів формування в них довільності поведінки як головної ознаки всіх психічних процесів. Учень щоденно виконує завдання такого плану, які вимагає позиція учня, розв'язує завдання, слухає пояснення тощо. Під час такого роду діяльності формується довільність поведінки. Поступово учні вчаться виконувати те, що необхідно. Школярі вчаться керувати своєю поведінкою під час діяльності.

Інше важливе новоутворення – рефлексія. При розв'язанні завдання вчитель очікує від молодшого школяра не тільки надання рішення цього завдання, але й обґрунтування його правильності й доцільності виконання. Це п'ядь за п'яддю утворює здатність в учня розуміти, що він виконує. Дитина не просто передає смисловий зміст, а впорядковує його, підпорядковуючи певної мети. Ще більш важливе завдання – оцінити ступінь правильності учбової задачі Здатність людини усвідомлювати й аргументувати власну діяльність і є рефлексією. Тому одним із завдань формування креативних здібностей молодших школярів ми виділяємо мотивацію креативної поведінки.

У першому класі молодшим школярам потрібна опора на очні моделі, предмети, ілюстрації. Поступово учні вчаться замінювати наочні моделі, предмети словами, утримувати в уявленні образи предметів. У четвертому класі початкової ланки молодші школярі можуть виконувати розумову діяльність в голові, без опори на очні образи. Це стверджує те, що інтелектуальний розвиток учнів підвищився на новий рівень, в них сформувався внутрішній алгоритм дій, який необхідний при реалізації висунутих пропозицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розглядаючи основні наукові погляди та підходи до процесу моделювання та побудови моделі

формування креативних здібностей молодших школярів, робимо висновок, що практична цінність моделі у педагогічному дослідженні визначається її адекватністю вимірюваним сторонам об'єкта, і тим, наскільки правильно враховані на етапах побудови моделі основні принципи моделювання (наочність, визначеність, об'єктивність), які в багатьох випадках визначають як можливості й тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні. Перспективами подальших досліджень є визначення дидактичних умов, які допоможуть педагогам сформувати креативні здібності учнів молодших класів.

Література

1. Амонашвили Ш. Качество образования / Ш. Амонашвили, В. Загвоздкин // Дайджест «Школа-парк». – 2002. – № 3. – С. 39–42.
2. Додонов Б. І. Емоції як цінність. – М., 1978. – 272 с.
3. Лодатко Є. О. Моделювання в педагогіці: точки відліку / Є. О. Лодатко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – 2010. – № 1. – С. 98–100.
4. Макаревич О. О. Мотивація як підґрунтя для дій особистості / Соціальна психологія. – 2006. – No2 (16). – С. 134–141.
5. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника / О.І. Мармаза. – Х. : Видав. група «Основа», 2007. – 448 с. (Серія "Адміністратору школи").
6. Павлютенков Є. М. Моделювання педагогічних процесів / Є. М. Павлютенков // Управління школою. – 2007. – № 10 (166). – С. 2–16.
7. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. – М.: Просвещение, 1975. – 343 с.
8. Тлумачний словник української мови / за ред. Д. Г. Гринчишина. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К. : Освіта, 1999. – 302 с.
9. Штофф В. А. Введение в методологию научного познания : [учебное пособие] / Виктор Александрович Штофф. – Л., 1972. – 191 с.
10. Штофф В. А. Моделирование и философия / Виктор Александрович Штофф. – Л. : Наука, 1966. – 301 с.
11. Ястребова В. Я. Соціально-педагогічні засади управлінської діяльності директора школи сільської місцевості / Валентина Яківна Ястребова. – Запоріжжя : ТОВ «Фінвей», 2007. – 350 с.

REFERENCES

1. Amonashvili Sh. Kachestvo obrazovaniya / Sh. Amonashvili, V. Zagvozdkin // Daydjest «Shkola-parк». – 2002. – № 3. – S. 39–42.
2. Dodonov B. I. Emjstsii yaк stsinist. – M., 1978. – 272 s.
3. Lodatko E. O. Modelyuvannya v pedagogistsi: tochki vidliku / E. O. Lodatko // Pedagogichna nayka: istoriya, teoriya, prakтika, tendenstsii rozvitku. – 2010. – № 1. – S. 98–100.
4. Makarevich O. O. Motivastsiya yaк pidgryntya dlya diy osobistosti / Sostsialna psikhkhologiya. – 2006. – No2 (16). – S. 134–141.
5. Marmaza O. I. Menedgment v osviti : dorozhzhnya karta kerivnika / O. I. Marmaza. – Khkh. : Vidav. grypa «Osnova», 2007. – 448 s. (Seriya «Administratory shkoly»).
6. Pavlyutenkov E. M. Modelyuvannya pedagogichnikhkh prosnsesiv / E. M. Pavlyutenkov // Ypravlinnya shkojoyu. – 2007. – № 10 (166). – S. 2–16.
7. Taluzina N. F. Ypravlenie prostsessom ysvoeniya znaniy. – M.: Prosveshchshchenie, 1975. – 343 s.

8. Tlymachnиy slovnик ykraynskoy movи / za red. D. G. Grinchиshina. – [3-te vиd., pererob. i dopovn.]. – K. : Osvita, 1999. – 302 s.
9. Chtoff V. A. Vvedenie v metodologiyu naychnogo poznaniya : [yshebnoe posobie] / Viktor Aleksandrovich Chtoff. – L., 1972. – 191 s.
10. Chtoff V. A. Modelyuvannya i filosofiya / Viktor Aleksandrovich Chtoff. – L. : Naykа, 1966. – 301 s.
11. Yastrebova V. Ya. Sostsialno-pedagogichni zasadи ypravlinskoy diyalnosti dиrektora shkoly silskoy misstsevosti / Valentyna Yakivna Yastrebova. – Za-porizhzhzhzha : TOV «Finvey», 2007. – 350 s.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА МОДЕЛИРОВАНИЯ КАК ОСНОВНОГО ПОКАЗАТЕЛЯ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Л.М. КОРОЛЁВА, соискатель КП «ЗОИППО» г. Запорожье, учитель-методист Запорожского классического лицея

Аннотация. *В статье рассмотрены основные научные взгляды и подходы к процессу моделирования и построения модели формирования креативных способностей младших школьников. Автор обращает внимание на то, что дидактический смысл модели определяется в том, что он дает возможность выделить важные и актуальные задачи учебного процесса, выяснить, определить и научно объяснить условия возможного сближения между ожидаемыми и желанными изменениями объекта, который исследуется. При разработке моделей внимание акцентируется не в выделение блоков, а на установление главных связей между ними. В научной работе выбор моделирования как метода объясняется тем, что модель помогает понять характер зависимости между структурными элементами феномена, исследуется, синтезировать и выявить особенности процесса формирования креативных способностей младших школьников. Автор объясняет, что практическая ценность модели в любом педагогическом исследовании определяется в основном ее адекватностью измеряемым сторонам объекта, а также тем, насколько правильно учтены на этапах построения модели основные принципы моделирования (наглядность, определенность, объективность), которые во многих случаях определяют как возможности и тип модели, так и ее функции в педагогическом исследовании.*

Ключевые слова: метод моделирования, модель, цель процесса моделирования, мотив, мотивация младшего школьника, креативные способности младших школьников, практическая значимость модели, модель формирования

USE OF THE SIMULATION AS THE MAIN INDICATOR THE FORMATION OF CREATIVE ABILITIES OF GUNIOR STUDENTS

L. KOROLYOVA, Aspirant of the Preschool and Primary Education Department CE «ZRIPPE», Zaporizhzhya, teacher-methodist Zaporozhye classical Lyceum

Summary. *The article describes the basic scientific views and approaches to the modeling process and model of building creative abilities of younger students. The author notes that the didactic content model is defined in that it provides an*

opportunity to highlight the important and urgent tasks of the educational process, to find out, identify and explain the scientific terms of a possible rapprochement between the expected and desired changes in an object that is investigated. In developing the model focuses not on allocation blocks, and to establish key relations between them. In scientific work modeling as a method of choice because the model helps to understand the nature of the relationship between the structural elements of the phenomenon under research, synthesize and identify the characteristics of the process of formation of creative abilities of younger students. The author explains that the practical value of the model in any pedagogical study determined mainly by its sides adequacy measured object, and by how properly taken into account at the stage of construction of the basic principles of simulation models (clarity, certainty, objectivity) that in many cases as possible and determine the type of model, and its function in pedagogical research.

Key words: modeling method, the model, the purpose of the modeling process, motive, motivation of younger pupils, younger pupils creative abilities, the practical significance of the model, the model formation

УДК 7.012:37.015.31(043.3)

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

В. Р КОСЮК, старший викладач кафедри дизайну Класичного приватного університету

Анотація. *В статті розглянуті сутність, зміст та особливості процесу розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів в процесі фахової підготовки. Здійснено порівняння та охарактеризовані відмінності у структури творчих художніх здібностей, які визначають професійну компетентність у дизайнерів і художників.*

Ключові слова: творчі художні здібності, процес розвитку, майбутні дизайнери

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні проблема розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів дедалі частіше привертає увагу педагогів-дослідників. Професійна діяльність фахівців з дизайну передбачає наявність розвинених творчих художніх здібностей. При цьому варто відзначити, що творчий компонент професіоналізму дизайнера має сформуватися вже під час навчання в умовах ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Творчі здібності (творчі художні здібності) є предметом аналізу багатьох учених, котрі досліджують природу цього феномена. Так, науковою розвідкою та дослідженнями з цього питання займалися О. Завгородня [1], Н. Волков [2], В. Дранков [3], В. Кирієнко [4], Н. Киященко [5], В. Кузін [6], О. Кульчицька [7], А. Мелік-Пашаєв [8] та ін. Вивченню проблем розвитку творчих художніх здібностей студентів – майбутніх дизайнерів присвятили свої праці А. Васильева [9], С. Євтих [10],

© В. Р. Косюк, 2016